

KAP EN AFZETMOGELIJKHEDEN VAN INLANDS HOUT OP LANGE TERMIJN

[721]

door

J. VAN SOEST

Inleiding.

Het laatste onderdeel van mijn werkzaamheden aan het Bosbouwproefstation omvatte een „Oriënterend onderzoek naar kap en verbruik van inlands hout in 1958 en 1959”, dat onder deze titel is gepubliceerd in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift en in aangevulde en verbeterde vorm is uitgegeven als Korte Mededeling 47 van het Bosbouwproefstation (8). Van de resultaten van dit onderzoek wil ik hier slechts de totale kap en de specificatie daarvan in herinnering brengen, alsmede de werkwijze, die berustte op een steekproef-enquête.

De totale kap blijkt voor de jaren 1958 en 1959 op gemiddeld bijna 650.000 m³ te moeten worden gesteld. Blijkens de voorafgaande inleiding van collega Grandjean, kon door vergelijking van de laatste en de vorige opname van de bosstatistiek, dus langs geheel andere weg, een nagenoeg gelijke waarde voor de totale kap worden bepaald. Dit verhoogt de waarschijnlijkheid van de beide schattingen.

Een uitvoerige *specificatie* naar sortiment van het inlands hout is weergegeven in tabel 14 van Korte Mededeling 47. Terwille van een vergelijking met het totale houtverbruik in Nederland en dat in Europa, alsmede in de gehele wereld, zijn de cijfers van het gespecificeerde gebruik van inlands hout in de volgende tabellen 1 t/m 3, op een andere wijze dan in de oorspronkelijke publikatie, samengevat en weergegeven.

Tabel 1. Gespecificeerd verbruik van inlands hout, in %.

Sortiment	%
zaaghout	22
fineer- en klompenhout	13
divers paalhout	14
geriefhout	10
mijnhout	23
vezelhout	10
brandhout	8
totaal	100

Tabel 2. Gespecificeerd totaal houtverbruik in Nederland, in %.

Sortiment	%
zaaghout	58
triplex	2
mijnhout	6
papierhout	30
ander vezelhout	2
brandhout	2
totaal	100

Bij vergelijking van tabel 1 met tabel 2 valt het op, dat het verbruik van inlands hout een sterk gericht karakter bezit. Dit komt tot uitdrukking in het geringe aandeel aan zaaghout en het hoge aandeel aan sortimenten, die na de eindbewerking nog rondhout zijn gebleven (paalhout, geriefhout, mijnhout).

Tabel 3 tenslotte laat zien, dat Nederland in zijn totale houtverbruik sterk afwijkt van de rest van Europa en in nog grotere mate van de wereld als

Tabel 3. Vergelijking tussen houtverbruik in Nederland, Europa en de wereld, in %.

Sortimentsgroep	Nederland		Europa	Wereld
	inl.hout	alle hout		
brandhout	8	2	32	40
vezel- en mijnhout	33	38	23	15
overig (werk)hout	59	60	45	45
totaal	100	100	100	100
alleen werkhout:				
vezel- en mijnhout	36	39	34	25
overig werkhout	64	61	66	75
totaal	100	100	100	100

geheel. Het meest opvallend is wel het geringe verbruik van brandhout, waartegenover uiteraard een relatief hoog werkhoutverbruik moet staan. Het is overigens begrijpelijk, dat een land zo arm aan hout als het onze, met deze grondstof zuinig omspringt. Niet alleen zien wij terecht af van de import van brandhout, doch ook trachten wij uit onze eigen houtoogst zoveel mogelijk werkhout te halen.

Als men het brandhout buiten beschouwing laat, liggen de verhoudingen in Nederland en Europa ongeveer gelijk, doch in de gehele wereld weer enigszins anders. De oorzaak hiervan moet worden gezocht in het verschil in ontwikkeling, tengevolge waarvan de hoogst ontwikkelde landen een relatief groter papierverbruik hebben en daardoor naar verhouding meer vezelhout consumeren. Overigens moet worden opgemerkt dat werkhout en andere sortimentsbegrippen internationaal niet scherp zijn gedefinieerd, terwijl bovendien verschillende sortimenten dikwijls anders worden gegroepeerd en samengevat. Daardoor hebben de bovenstaande cijfers slechts een oriënterende betekenis.

Ontwikkeling.

Algemeen.

De weergegeven cijfers hebben slechts betrekking op een periode van 2 jaar en zijn dus niet meer dan een momentopname uit een continu gebeuren. Het is onmogelijk, uit één momentopname de ontwikkeling uit het verleden af te leiden, laat staan die voor de toekomst te voorspellen. Aangezien naar mijn mening de voortdurende verkenning van de houtmarkt het onmisbare fundamenteel is voor het algemeen bosbouw-economisch onderzoek en al zijn onderdelen, is doorlopende voortzetting van deze marktanalyse de eerste voorwaarde, om bosbouwer en houthandelaar met toenemende zekerheid de weg te kunnen wijzen naar een economisch verantwoorde bedrijfsvoering.

De besproken cijfers bieden derhalve veel te weinig houvast om daarop ook maar een schetsontwerp van een prognose te kunnen baseren. Een rechtstreekse vergelijking met vroegere gegevens is alleen mogelijk ten aanzien van het rapport van de commissie Malsch (2) van 1954. Men komt dan tot het inzicht, dat het gebruik van geriefhout sterk afneemt, evenals dat van brandhout, waartegenover een toenemend verbruik van vezelhout en van paal-, zaag- en ander werkhout aannemelijk is. Aangezien de wijze waarop de gegevens van de jaren 1954 en 1958/1959 zijn verzameld, geheel

verschillend is, is het bepaald gevaarlijk deze overigens wel onmisbare verschijnselen te kwantificeren.

Gelukkig bieden gegevens van de ontwikkeling van het houtverbruik in Europa, voor de voorspelling van het toekomstige verbruik van het hout in Nederland, ook nog wel enig houvast. Recente gegevens hieromtrent zijn ter gelegenheid van de 13de algemene vergadering van het Europese Landbouwwerbond (CEA) bekend gemaakt door Keller (6) en d'Algere (1). In deze publikatie komt naar voren, dat het houtverbruik in het algemeen voortdurend toeneemt. In weerwil van een stijgende bouwbedrijvigheid geldt dit echter niet voor het naaldhout-zaaghout (voornamelijk bouwhout). Het verbruik hiervan blijft ongeveer gelijk, daar per eenheid van bouwvolume minder hout wordt toegepast. Het verbruik van loofhout (zaag- en fineerhout) neemt toe, doch dit hout is voornamelijk van tropische oorsprong.

De sterke stijging valt waar te nemen in het sortiment vezelhout. Ter voorkoming van misverstand dient hier aanstonds te worden vermeld, dat in dit verband onder vezelhout wordt verstaan al het hout, dat dient voor de vervaardiging van produkten, waarvan de door mechanische of chemische desintegratie van het hout vrijgekomen vezels of spanen de grondstof vormen. Tot het vezelhout worden in deze zin derhalve gerekend alle houtsortimenten, die dienen voor de vervaardiging van krante- en ander papier, karton, hard- en zachtboard en spaanderplaten.

Door de F.A.O. is een onderzoek verricht naar de te verwachten ontwikkeling van het papierverbruik (4). Dit onderzoek heeft geleid tot de conclusie, dat het verbruik van papierhout in de gehele wereld gedurende de periode van 1955 tot 1975 vermoedelijk zal stijgen van 150 miljoen m³ tot 400 miljoen m³ per jaar. Daarnaast wordt ook een stijging van het houtverbruik voor spaander- en vezelplaten verwacht, vooral ook door de ontwikkeling van de industrie in Rusland.

Daartegenover valt een sterker daling van het brandhoutverbruik, vooral bij het loofhout, te constateren. Dit leidt, in het bijzonder in de loofhoutrijke landen, tot de noodzaak, de industriële toepassingsmogelijkheden van dit sortiment te verruimen. Het verbruik van mijnhout tenslotte vertoont eveneens, zij het in mindere mate, een dalend verloop.

D'Algere wijst in zijn betoog er op, dat de EEG- en de EFTA-landen samen ongeveer evenveel hout produceren als consumeren, en wel ongeveer 12% van de wereldomzet. Nochtans is er binnen dit gehele gebied van de 6 en de 7 geen sprake van evenwicht tussen vraag en aanbod, daar er zowel een export-overschot van naaldhout als een import-overschot van tropisch loofhout aanwezig is. Binnen de EEG is er voorts nog sprake van een zeer wisselvallige import van naaldhout uit Canada en de Sovjet-Unie. Rusland streeft er naar, vooral meer zaaghout op de markt te brengen, doch daarnaast is van die zijde ook een toenemende import van houtvezelprodukten in West-Europa te verwachten.

Nederland.

Het valt te verwachten, dat de ontwikkeling van het houtverbruik in Nederland dezelfde neiging zal vertonen als die in West-Europa als geheel. Hoewel dit in verband met het geringe aandeel van inlands hout in het totale houtverbruik niet volslagen noodzakelijk is, valt het toch wel te verwachten dat deze verandering van het houtverbruik in het algemeen, ook voor de inlandse houtmarkt gevolgen zal hebben. Zo zal vermoedelijk het

in ons land toch reeds bijzonder lage brandhoutverbruik, nog wel wat verder dalen, het boeregeriefhout zal zeker in mindere mate afzetbaar worden, terwijl tenslotte ook het mijnhout, dat reeds thans in aanzienlijke hoeveelheden wordt geëxporteerd, waarschijnlijk een voortdurend minder gevraagd houtsortiment zal worden.

Men kan derhalve verwachten, dat de structuur van de inlandse houtmarkt, tengevolge van een zich wijzigende vraag, veranderingen zal ondergaan. Doch ook het aanbod op de inlandse houtmarkt blijft niet gelijk als gevolg van de aanplant van andere houtsoorten. En tenslotte neemt ook de produktie in absolute zin toe, zodat daarenboven een expansie van de inlandse houtmarkt zal moeten optreden.

De juist genoemde drie verschijnselen zijn voldoende belangrijk om hierop nader in te gaan.

Bezinning noodzakelijk.

Voor de Nederlandse bosbouw is het een bepaald gunstige omstandigheid, dat de vraag naar hout in ons land vele malen groter is dan het aanbod van inlands hout. Zolang men alleen maar naar de hoeveelheden inlands hout kijkt, behoeft men zich derhalve geen zorgen te maken over de vraag, waar men straks heen moet met het overtollige brandhout, geriefhout en mijnhout. Hiervoor zal in de toekomst ongetwijfeld wel een ander afzetgebied in de plaats treden, bijvoorbeeld bestemming tot vezelhout.

De bosbouwer wil evenwel niet alleen zijn hout kwijtraken, hij wil er bovendien nog een behoorlijke prijs voor maken. De ongunstige financiële uitkomsten van het bosbedrijf dwingen hem er toe, zijn voortbrengselen zo voordelig mogelijk te verkopen. Daarom kan een uitspraak als „meer vezelhout” dan ook geen oplossing bieden voor het zojuist geschetste vraagstuk. Dit kan alleen een goed opgezet *economisch onderzoek*, dat enerzijds, door middel van voortdurende marktanalyse, afzetbeperkingen tijdig signaleert en nieuwe afzetgebieden zo vroeg mogelijk ontdekt, en dat anderzijds door middel van bedrijfseconomisch onderzoek voor de verschillende sortimenten de produktiekosten zal bepalen. Eerst dan kan met een grotere mate van waarschijnlijkheid (uiteraard nooit in absolute zekerheid) datere worden vastgesteld, in welke richting de Nederlandse bosbouw zich zal moeten bewegen om een zo gunstig mogelijke marktpositie te verkrijgen en te behouden.

Van deze weg kunnen wij nog geen gebruik maken, zodat thans nauwelijks iets meer kan worden gedaan dan het probleem te stellen. Niettemin laat het weinige, wat reeds beschikbaar is, nog wel enige bespiegeling toe.

Een schematisch overzicht van de belangrijkste economische facetten voor een aantal sortimenten is hieronder weergegeven om te kunnen dienen als uitgangspunt van onze gemeenschappelijke beschouwingen.

sortiment	produktie- mogelijk- heden	produktie- kosten	marktprijs	algemene behoefte
fineer- en schilhout	zeer beperkt	hoog	zeer goed	groot
zaaghout	beperkt	vrij hoog	vrij goed	groot
paalhout	vrij beperkt	matig	zeer goed	beperkt
vezelhout voor papier	vrij ruim	matig	matig	groot
id. voor spaanderplaat	ruim	vrij gering	vrij slecht	groot
id. voor board	zeer ruim	zeer gering	slecht	groot

Uit het schema zijn doelbewust de sortimenten mijnhout, geriefhout en brandhout weggelaten, daar dit schema alleen beoogt aandacht te schenken aan de mogelijkheid van vervangende afzetgebieden. Bij de algemene behoefte is geen aandacht geschonken aan specifieke, doorgaans tijdelijke, marktproblemen als handels- en transportbelemmeringen. Op het probleem, waarom in weerwil van een aanwezige vraag, een bepaald sortiment toch niet de ogenschijnlijk meest voor de hand liggende bestemming volgt, wordt hier niet nader ingegaan.

In het algemeen echter is de behoefte aan de in het schema genoemde sortimenten groot, met uitzondering van paalhout. Een aanzienlijke verhoging van de paalhoutproduktie — gesteld dat dit technisch mogelijk is — zou derhalve tot prijsdaling kunnen leiden. Boven het paalhout staan in het schema fineer- en zaaghout vermeld, waarvan de teeltmogelijkheden beperkt zijn, de produktiekosten hoog en de prijzen goed; onder het paalhout zijn de belangrijkste vezelhoutsortimenten vermeld, die gemakkelijker en met minder kosten kunnen worden voortgebracht, doch waarvoor geen aantrekkelijke prijzen worden geboden.

Voorlopige conclusie.

Hoewel de cijfers dit nog nader moeten zullen uitwijzen, heb ik persoonlijk de indruk, dat de marge tussen marktprijs en produktiekosten bij de waardevollere sortimenten toch altijd nog wat groter is dan bij het vezelhout. Daarom ben ik geneigd, in afwachting van de resultaten van het economisch onderzoek, de bosbouwer voorlopig te raden, zoveel mogelijk kwaliteitshout voort te brengen en in ieder geval de bossen die, zowel wat opstand als wat groeiplaats betreft, daartoe de geschiktheid bezitten, niet voor andere produktiedoelinden te bestemmen. De mogelijkheden van teelt van kwaliteitshout zijn echter dermate beperkt, dat de uitvoering van deze gedachte bepaald niet tot revolutionnaire veranderingen in het bosbedrijf en in het marktaanbod zal leiden. Ons land is daarvoor helaas teveel slechte groeiplaatsen en slechte opstanden rijk en bovendien blijft ook de produktie van het lichtere dunningshout onverminderd voortgaan.

Noodzakelijke gevolgen.

Gesteld dat de produktie van kwaliteitshout in de toekomst lonend zal blijken, dan zal de bosbouwer niet kunnen volstaan met alleen verlenging van de omloop. Immers daarnaast is hiervoor een betere teeltkeus nodig en een betere verzorging, zowel door tijdig te snoeien, alsook door op een zodanige manier te dunnen, dat een regelmatige opbouw van de jaarringen kan worden verkregen. En tenslotte zal hij bij de aflevering van zijn produkt moeten sorteren naar kwaliteit volgens vaste normen, daar anders de prijs ongunstig wordt beïnvloed.

De huidige omstandigheden staan de verlenging van de omloop niet in de weg. Het voortdurend groter wordende tekort aan arbeidskrachten in de bosbouw maakt een beperking van de activiteiten in het bedrijf noodzakelijk en dit kan bijvoorbeeld door beperking van kap en herplant worden verwerkt. Anderzijds heeft de verlenging van de omloop ook voor de natuurbescherming en de recreatie, die door de verkorting van de arbeidsweek en de toeneming van het wegverkeer steeds groter wordt, bepaald geen ongunstige gevolgen.

Gesteld echter, dat daarentegen de teelt van vezelhout per saldo voordeliger zou blijken, welke gevolgen zal dat voor de bosbouw hebben? Het bedrijf wordt er eenvoudiger door, arbeidskrachten kunnen wellicht ook worden bespaard door een ver doorgevoerde mechanisatie bij de oogst en een zeer eenvoudige wijze van aanleg. Teeltkeus wordt er niet minder belangrijk om, doch deze moet thans op massaproductie worden gericht. De verzorging daalt ongetwijfeld in betekenis, doch de sortering van het eindprodukt blijft noodzakelijk, want een bekend gezegde is ook hier, zij het met enige variatie van toepassing: alle hout is geen vezelhout!

De gevolgen voor de natuurbescherming en de recreatie zijn evenwel bepaald minder prettig, om het nog maar niet anders te zeggen. Een eventuele heroriëntering van de houtproductie in deze zin zal dan ook voor de overheid en eveneens voor vele particulieren bepaald geen eenvoudige zaak worden. Doch zover is het nog niet.

Kan derhalve worden gezegd, dat de bosbouwer wellicht eerder dan hij verwacht, op een tweesprong komt te staan, voor de houthandel hebben de conclusies een minder dualistisch karakter. Immers beide alternatieven hebben één punt gemeenschappelijk, namelijk de noodzakelijkheid om door sortering naar kwaliteit tot een betere prijs te komen. En deze regel is, zelfs nog in versterkte mate, van toepassing op de houthandel. Immers blijft in het bos de sortering tot het rondhout beperkt, voor de houthandel en de houtbewerkers geldt, dat ook een strenge selectie in het eindprodukt — voor zaaghout, overeenkomstig de Keuringsvoorschriften voor Hout (5), — eerste voorwaarde is om de markt niet alleen te veroveren, doch daarna ook te behouden!

Samenvatting.

Bij een toenemende produktie van inlands hout in het algemeen, treedt een afnemende vraag naar brandhout, geriefhout en mijnhout op. Hiervoor zal een nieuw afzetgebied in de plaats moeten komen, hetzij door meer vezelhout, hetzij door meer zaaghout te produceren. Alleen door middel van marktonderzoek, gecombineerd met bosbedrijfs-economisch onderzoek, kan worden uitgemaakt, welk van beide alternatieven de voorkeur verdient. De voorlopige indruk wordt gewekt, dat de perspectieven voor de teelt van kwaliteitshout wat gunstiger zijn. Onafhankelijk van deze keus is echter steeds goede sortering naar kwaliteit noodzakelijk.

Literatuur

1. D'Algreve, K. V., Auswirkungen des Gemeinsamen Marktes und der Europäischen Freihandels Assoziation auf dem Holzmarkt. Mitt. CEA, 13. Generalversammlung, 5. Kommission, 1961. Baden-Baden.
2. Directie van de Landbouw, De plaats van het bos in de Nederlandse samenleving. Versl. Med. Min. Landb. Voedselv. (2) 1954, 's-Gravenhage.
3. FAO., Yearbook of Forest Products Statistics 1961, 1961, Rome.
4. World Demand for Paper to 1975. 2e druk 1961, Rome.
5. Hoofdkommissie voor de Normalisatie in Nederland, Hout voor bouwkundige en waterbouwkundige doeleinden (K.V.H. 1958), 2e druk, 1959, 's-Gravenhage.
6. Keller, J., Der Rückgang der Holzverwendung; Möglichkeiten seiner Behebung. Veröffentl. CEA 18 (51), 1961 (196—209).
7. Soest, J. van, Economische aspecten van de douglasteel. Ned. Bosbouw T. 31 (10), 1959 (269—284); Korte Med. Bosbouwproefstation (39).
8. Oriënterend onderzoek naar kap en verbruik van inlands hout in 1958 en 1959. Ned. Bosbouw T. 33 (3), 1961 (56—67); K.M. Bosbouwproefstation (47).